

dr hab. Grzegorz Hańderek prof. ASP.

Tychy, 18.08.2019

Ocena rozprawy doktorskiej i dokumentacji pracy artystycznej mgr Laury Dyczko w związku z przewodem doktorskim, wszczętym przez Wydział Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie.

1. Podstawowe dane o Doktorantce.

Pani Laura Dyczko ukończyła studia na Wydziale Architektury Wnętrz i Wzornictwa w Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu w 2006 roku. W latach 2012 — 2015 realizowała studia III stopnia na Wydziale Sztuki Mediów warszawskiej ASP. Od 2012 roku zawodowo związana jest z Płocką Galerią Sztuki, gdzie obecnie pełni funkcję kierownika Działu Realizacji Wystaw i Edukacji.

2. Ocena dorobku dydaktycznego i artystycznego

Na dorobek twórczy Pani Laury Dyczko, raportowany przez doktorantkę w pisemnej części pracy i obejmujący lata 2008 — 2019, składają się aktywności, które moglibyśmy lokować zarówno w obszarze działań artystycznych, jak i projektowych.

Wykaz ten zawiera jedną wystawę indywidualną zatytułowaną pt.: „Monotypia” i prezentowaną w Galerii Autograf w Warszawie w 2015 roku, 14 wystaw zbiorowych, w tym różnego rodzaju przeglądy (m.in. II Ogólnopolskie Biennale Miniatury Cyfrowej w Płocku, czy Biennale Wenecji Cieszyńskiej), wystawy problemowe (m.in. „Dwufaza” i „Zohar” w Galerii Spokojna w Warszawie, „Terytorium” w Bochenska Gallery w Warszawie), oraz środowiskowe pokazy płockich artystów.

Laura Dyczko jest ponadto autorką ponad 30 projektów publikacji towarzyszących ekspozycjom w Płockiej Galerii Sztuki, prezentujących twórczość wybitnych polskich artystów.

W części sprawozdawczej Doktorantka przedstawia również listę aranżacji wystaw (zrealizowanych poza PGS), z których na uwagę zasługują na pewno: „Chińska armia terakotowa” i „Zoografika” zrealizowane dla Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie, cały szereg historyczno-patriotycznych projektów m.in. „Gorzka chwała, Cieniom Stycznia 1863” w Muzeum Niepodległości w Warszawie, czy projekt pt: „Byłem wówczas w Sannikach u Prusaków. Sanniki i Fryderyk Chopin” dla Europejskiego Centrum Artystycznego im. F. Chopina w Sannikach.

Nie można oprzeć się wrażeniu, że to właśnie na styku artystycznych i projektowych doświadczeń (projektowanie publikacji oraz wystawiennictwo), a także krytycznej refleksji w odniesieniu do roli współczesnych instytucji, szukać trzeba motywacji Doktorantki, będących punktem wyjścia do rozpoznania potrzeb i zrozumienia możliwości uczestników kultury. To tu – jak się wydaje – należy również dopatrywać się podstaw idei pracy doktorskiej Laury Dyczko, którą w najbardziej ogólnym ujęciu moglibyśmy określić jako wytworzenie warunków oddziaływających na kształtowanie się demokratycznej kultury poprzez włączenie osób, dla których obszar ten jest z jakichś powodów niedostępny lub ograniczony. Praktyka Pani Dyczko jest w tym sensie zorientowana jest tyle na „odbiorcę”, co na „użytkownika”.

3. Ocena pracy doktorskiej – dzieła artystycznego oraz dysertacji pisemnej.

Praca doktorska Pani Dyczko to seria reliefowych grafik odwołujących się do tradycyjnych wzorów haftu łemkowskiego. Zgeometryzowana, ornamentalna, oparta jest na rysunku wektorowym struktura tych prac, drukowanych następnie w technikach pozwala „odczytać” te obrazy osobom niewidomym, bądź borykającym się z dużym deficytem zdolności widzenia.

Autorka podjęła ambitne zadanie, by w ten sposób opowiedzieć o odchodzącej kulturze osobom z deficytami poznawczymi – jednocześnie chcąc wypełnić ich prawo do kultury. Jest w tym akcie coś przewrotnego i ujmującego zarazem, zważywszy na fakt, że sprawa dotyczy kultury etnicznej, ustępującej miejsca hegemonii pozbawionej ciężkości znaczeń globalnej monokultury. Akcentuje tym samym wartości kultur i wspólnot konkretnych, dziś już właściwie prawie nieobecnych. Przywołane przez Laurę Dyczko tradycyjne wzory wytwarzają jakąś prawie podświadomą tęsknotę za archaiczną mocą, której chcemy dotykać, jako śladów obkurczającej się sfery „realnego”. „Realne” wzmacnia świadomość, że Autorka sięga po rzeczywistość dobrze sobie znaną, bo rozpoznawaną jako rodzima. Poszukując sposobów „udostępnienia” materialnych śladów kultury — archetypu rodzimej tradycji — osobom, dla których dostęp do kultury jakiegokolwiek z reguły jest utrudniony, tworzy linkujące struktury i przeciwdziała ich swoistej „gettyzacji” (zarówno w odniesieniu do kultur jak i grup społecznych).

Projekt Laury Dyczko (podobnie jak jej dotychczasowe doświadczenia) nie poprzestaje na socjologicznym/etnograficznym raporcie. Element poznawczy stanowi bazę aktywizującą społeczne zaangażowanie i lokuje się pomiędzy tradycyjnie zakreślonymi polami dyscyplin. Można rozpatrywać go dwojako: w myśl założeń projektowych [inclusive design], kiedy to działanie uwzględnia określone potrzeby użytkownika (dodajmy – użytkownika ekstremalnego) i taki wymiar sztuki, który obliczony jest wytworzenie zmiany (by wspomnieć choćby koncepcję rzeźby społecznej Beuysa). Warto też zauważyć, że działanie takie wytwarza jeszcze jedną, nie mniej istotną warstwę oddziaływania – w postaci symbolicznego gestu, odślaniającego krytyczne stanowisko wobec różnego rodzaju naruszeń w odniesieniu do tego, co wspólne i do czego przysługuje nam demokratyczne prawo dostępu (w tym wypadku jest to prawo do kultury), eksponując wartości takie, jak: równość, empatia, podmiotowość, czy wspólnotowość. Nie przyporządkowując swojej działalności do żadnej z arbitralnie ustalonych dziedzin (design, sztuka) być może autorka próbuje wskazać jak nieostre, a tym samym coraz mniej przydatne są ich granice.

Weźmy na przykład zastosowany w pracach ornament, który z jednej strony jest próbą uporządkowania materii – nadania jej ciężaru symbolicznego („wprowadza w obieg symboliczny”). Z drugiej — „dysponuje” określoną strukturą formalną – z nieodzownym powtórzeniem i rytmem (co tworzy jego logikę i czytelność – a w konsekwencji przyjemną regularność lektury). Na co dzień (my widzący) nie dostrzegamy tych obszarów życia, które wydają się nam oczywiste, dla innych pozostając niedostępne. Autorka stara się zredukować konsekwencje utraty zmysłu (wzroku), kompensacją bodźców skierowanych do innych obszarów naszego kontaktu ze światem. W tym procesie percepcji widzenie zastąpione jest uwagą. Analiza form dekoracyjnych pogłębiona zainteresowaniem konkretną narracją historyczną prowadzi odbiorcę w kierunku wykraczającym wizualne poszukiwania, kodując w ornamentalnej formie szereg wątków i problemów społecznych.

Działanie Laury Dyczko oparte jest na „demokratycznej trosce” oraz założeniu, że sztuka może, w sensie pozytywnym, wywierać wpływ na rzeczywistość. Główny walor tej pracy – gdyby rozpatrywać ją wyłącznie poza kategorią „użytkowości” – wypływa właśnie z tej krytycznej myśli na temat kultury uczestnictwa, rozumianej jako zadanie publiczne oraz wyakcentowania inkluzywnego potencjału kultury jako takiej. Praca, czerpiąc inspiracje z tego potencjału, może być również inspiracją do rozszerzania podobnych działań, których celem jest poszukiwanie własnej tożsamości w tradycji oraz aktywizowanie odbiorców, a w konsekwencji emancypacja wspólnoty w obszarze kultury w przyszłości.

Autorce bliskie jest, jak się wydaje, także i takie rozumienie sztuki, która leży w domenie działań o charakterze edukacyjnym, a co za tym idzie – również roli Artysty jako społecznego, kulturowego edukatora. Laura Dyczko traktuje sztukę jako działanie ukierunkowane na społeczną

edukację. Cechuje ją w tym względzie duża społeczna wrażliwość, wiedza i kompetencje kulturowe, dzięki czemu specyfika tego działania odróżnia się od klasycznych strategii tego typu. Praca doktorska Laury Dyczko może stanowić w tym wypadku projekt edukacyjny (a zarazem polityczny), inny jednak od działań spod znaku edukacji artystycznej – zmierzający do równouprawnienia opartego na sposobach wytwarzania wartości społecznych. Łączy w sobie składniki kapitału społecznego (komunikat wizualny) i symbolicznego (gest artystyczny). Upodmiotowienie grup wykluczonych tworzy horyzont wspólny dla spraw, które dotąd nie były (bądź były słabo) reprezentowane.

Nie mniej istotnym w tym kontekście jest aspekt badawczy tej pracy, obliczony również na wydobywanie tego, co niedostrzeżone, marginalizowane.

Praca doktorska Pani Laury Dyczko pt.: „Wizualność obrazów w kontekście percepcji osób niewidomych i z dysfunkcjami wzroku” nosi właśnie znamiona pracy badawczej, wymagającej interdyscyplinarnego podejścia do tego, określonego w tytule złożonego zagadnienia, a postawa badawcza, będąca de facto składnikiem strategii artystycznej ukierunkowana jest na wytworzenie zmiany. Dyczko budując swą strategię na działalności badawczej i artystycznej, próbuje je łączyć tak, by obie mogły czerpać z siebie nawzajem...

Doktorantka bada w swoim projekcie „skuteczność sztuki”, która ponad romantyczną kreację stawia jej żywą relację z rzeczywistością i uwzględnia partycypację i zaangażowanie. Jednocześnie czyni tę rzeczywistość „przystępną”, zrozumiałą, a w konsekwencji interesującą. Jest zaproszeniem do zmysłowego odbioru.

Może być też ten projekt rozpatrywany — na poziomie medium — jako krytyczne stanowisko wobec uprzywilejowania wizualności we współczesnym świecie, podkreślające jednocześnie rolę dotyku w kształtowaniu nowego modelu relacji z kulturą – zmierzającego od odbiorcy – widza w kierunku interaktywnego uczestnika.

Najbardziej uniwersalna jakość tej pracy płynie z zaangażowania po stronie konkretnych problemów, szczególnie dziś pośród coraz bardziej oderwanych od życia tematów. Może być odczytywana jako akt zaproszenia do publicznej debaty, która ponad artyzm stawia się efekt (w tym sensie jest również krytycznym spojrzeniem na językowe hierarchie i bariery).

Dysertacja pisemna składa się z wstępu, w którym Autorka autorka kreśli genezę powstania idei pracy doktorskiej, a także charakteryzuje własne motywacje. Rozdział pierwszy poświęca przybliżeniu historii kultury Łemkowszczyzny. W drugim rozdziale natomiast koncentruje się na możliwościach recepcyjnych osób z deficytem i dysfunkcjami widzenia. Trzeci rodzaj poświęcony jest charakterystyce technologii zastosowanej przez Doktorantkę w swojej pracy. Praca napisana jest bardzo rzeczowym językiem, czerpie z w sposób celowy z materiałów źródłowych i stanowi dobre merytoryczne wprowadzenie do pracy doktorskiej.

4. Konkluzja

Biorąc pod uwagę dorobek artystyczny oraz interesujące i oryginalne dzieło artystyczne składające się na pracę doktorską zatytułowaną „Wizualność obrazów w kontekście percepcji osób niewidomych i z dysfunkcjami wzroku”, stwierdzam że mgr Laura Dyczko spełnia wszelkie wymogi określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki. Z pełnym przekonaniem popieram wniosek Rady Wydziału Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie o nadanie mgr Laurze Dyczko stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne.
